

Mig a' férj vagy apa, henyesége - okozta szükségeit fődözendő, orkezekkel megy rabolni a' véres veríték keresményét: addig a' nő vagy leány — idegeneknek nyitja meg ajtaját; oltárt raknak a' bűnnek, hogy vétkes szenvedélyöknek áldozhassanak.

„Nincsen-e balzsamolaj Giléadban, nincsen-e orvos, hogy meggyógyíttatnék az én népem leánya?” ezt mondja az Ur! (Jerem. VIII. 22.)

De hol az, ki égő üszköt vessen a' bűn tanyája fölé? . . . Tán a' pap gyujtson világot kebelrendítő lángszavakkal, hogy meglássák a' sötét, irtózatos mélységet, mellybe önvétkeik által sodortattak? vagy előjáróság nyuljon a' hatalom által kezébe adott palloshoz? hiszen az első követ leányaikra kellene vetniök!

Oh, e' tapasztalás mélyében rázta meg emberismeret után buvárkodó jámbor lelkemet, 's keblemben mintha vas kéz facsarta volna össze a' szívet.

El, el innen, ez új világ Sodomájából! kiálték föl lelkem keserű fájdalmában 's meghúztam az elválás harangját.

Az egyház ércnyelvei zugtak, a' nép seregestől gyülvöngött Isten házába. Kíváncsiság izgatá: a' szokásos érzelő bucsuszavakat remelte tőlem is hallani; én pedig elmélkedtem a' szentkönyv imez ígéiről:

„Elvész az én népem, mivel tudomány nélkül
ó.” Szathmáry Károly.

TÁRSADALMI ÖSSZEFORRÁS.

A' haladás főczélja a' tökéletesbülés, melly körülbelől ollyformán eszközöltetik, hogy ha azon eszmék, mellyek az emberiség fejlődésére üdves hatásuk 's a' természetben elrejtve vannak, kifejtetnek 's az embernek valódi emberré alkotására alkalmaztatnak. Innen minél inkább otthonos valamely nemzetnél az emberiség eszméje, annál közelebb áll ez a' közboldogsághoz. Embereket kell tehát alkotnunk, művelnünk kell a' nép nemesebb valóját, hogy rendeltetése czélját felfogni képes legyen 's így önmaga legyen eszkoze boldogságának. 'S ez nagy részben a' társasélet feladata. — Csupán üdves törvények koránsem elegendők a' státus czéljának elérésére, melly a' közjólét- 's boldogságban áll. Egy műveletlen durva nemzetet, melly az emberiség érzetével nem ismeretes, a' legüdvesb institutiok mellett is ki fog boldognak mondani?! . . . 's ki talál mindaddig . . . Honnan political reformatio csak ugy teremhet üdves gyümölcsöt, ha maguk az emberek annyira reformálva, annyira kiművelve vannak, hogy annak nagyszerű hatását felfogni 's jótekonny malasztját élvezni már elegendő fogékonynya képeztettek; másképp elhibázta hatását a' reformatio 's nem termi meg a' várt gyümölcsöket. . . . Az tehát a' kérdés, valjon hol rejlik kulcsa a' felhozott ohajtásoknak? Hol az eszkoze, melly illy mostoha körülmények között, midőn különösen a' nevelés hazánkban olly mérték nélkül elhanyagolva van — az ohajtott sikerhez vezethetne bennünket?...

Ne vélje senki, hogy e' tárgynak azon mérhetlen mezejére fogom átvinni a' kérdés megfejtése körüli eszméimet, melly e' lapok köréhez nem tartozik. Igen jól tudom, hogy nem politikai lapba írok 's azért minden esetre csak azon téren maradandok, mellyen szerepelni e' lapok feladatához tartozik: Értem a' társadalmi élet téréit. — Nem tagadhatom ugyan, hogy a' fenirt ohajtások elérésére a' nevelés szinte egyik legsikeresebb eszköz lehet; de ezt felkarolni ismét a' törvényhozás feladata 's én különben is csak olly módról akarok szólni, mellyet jelen helyzetünkben minden megerőltetés nélkül használhatunk, mert az hatalmunkban van, 's általa minmagunkból merithetünk erőt, életet magunknak. Nagyon csalatkoznak tehát, ki azt hisné, hogy az egyszerű talány megfejtését igen messze akarnók keresni.

Természete ugyan az embernek, nagy és fáradalmas bűvárlatokat tenni 's igen messze kutatni sokszor az eszméket, melyeket aztán ép azért nem talál meg, mert messze keresi őket. Mi közel maradandunk önmagunkhoz.

A' lángelméjű H e r d e r egy igen jeles munkájában e' cím alatt: „Eszmék az emberiség történetéhez“ azt állítja, hogy „minden nemzet kifejlődik azzá, mivé őt idő, hely és körülmények alkothatják“ — merész állítás! melly az ember nemesebb valóját csak hitvány eszközzé akarja aljasítani 's mintegy arra int bennünket, hogy ásitva tekintvén a' jövőndőbe, sorsunkat bizzuk a' három fennevezett tényező elem kényére. Ha e' tekintetben Herderrel kezét foghatnák: a' felhozott kérdés megfejtéséhez semmi szavam nem volna. De hitem szerint: lehetlen, hogy e' zsarnokoknak csak rabszolgája legyen az ember geniusa 's a' végtelen erő idegzetében csak kényők szerint működhessek! Lehetlen, hogy a' történet csak hitvány pára volna, mellyet e' zsarnokok kényajka lehelt a' lét táblájára, hogy ismét letörölje azt! . . . Tettre hívom fel tehát az ember nemesebb valóját, hogy isteni ihleténél fogva tulemelkedjék az akadályokon 's ő alkossa inkább a' körülményeket, mellyek a' nemzet életére elhatározó befolyásuak, hogy ne legyen többé rabja a' szokásoknak 's a' körülményeknek, ne engedje végesnek korlátolni a' végtelent, 's halandónak meggyilkolni a' halhatatlant! Emelkedjék túl a' sötét idők előitéletein az a r i s t o c r a t i a, mondjon le születési hiuságáról: ereszkedjék le, igen, csak társalogni ereszkedjék le a' középosztályhoz! . . . Ez magában csekély kívánság: annyi, mennyinek eleget tenni a' legszegényebb erőknek is hatalmában van. 'S mégis milly sokat használand vele!

Mi, uraim! a' haladás azon fokán állunk, hol még szoros értelemben nemzetnek sem mondhatjuk magunkat. Igaz ugyan, hogy a' törvényhozás diplomatikai méltóságra emelte nyelvünket; de valjon összeforrott-e ez által csak egy hajszállal is jobban a' magán életben a' különféle elemekből alakult néptömeg? mennyit haladtunk ez által a' privat életben? Van-e csak egy városunk, mellyről a' szó szoros értelmében elmondhatnók, hogy magyar? mellynek polgárai a' magyar dolgok folyását kellőleg ismernék, 's iránta, mint kívánhatnók — érdekekkel viseltetnének? . . . Halad-e, műveli-e magyarnak magát a' német ajku magyar polgár? Nem, uraim! mert az illy gyümölcsöt csak a' társas élet fája termi meg! — csupán a' törvény magyarrá nem teend bennünket soha. De tehet igen is a' t á r s a s é l e t, ez nemeshetheti érzelmeinket is, 's szóval, ez azon föld, mellyben a' haladás növényei életre fejlődhetnek . . . 'S valjon mi volna hát társas életünk reformjánál az első lépés, hogy az érintett czélokot megközelíthessük? Semmi más, uraim! mint hogy az aristocratia, — a' művelt aristocratiaát értjük — a' körülmények azon korlátai közül, mellyekbe a' sötétebb kor előitéletei szoritották őt, kiszabadítsa magát 's felejtse a' castai ábrándokat 's az a m a l g a m i s a t i o jótékony malasztja által ébressze öntudatra a' polgári osztályt városainkban; mert ez a' külelem legjobb tehetségű személyesítője hazánkban, 's ha ez részünkre megnyerve van 's a' nemzetiséget felkarolandja: az ügy győzelme bizonyos leend. Hitünk szerint ez azon út, mellyen körülményeink között hatni lehet, melly által közvetve a' nép nemesebb valóját művelni 's a' polgári osztályt hozzánk édesgetni sikerülend. — Ezen az uton érendjük el azt is, hogy pártolóiavá avattatnak a' magyar érdekeknek, 's mintegy öntudatlanul szívják be azon korszerű eszméket, mellyeknek eddig csupa ismerethiányból ellene vannak. Ezen a m a l g a m i s a t i o fogja pótolni a' nevelés hiányait, 's hatalmas emeltyűje leend a' művelődésnek polgáraink között . . . Ezen az uton remélhető leginkább, hogy az é r d e k - e g y s é g a' társas életbe is átvihető leend, 's a' most szétszaggatott tarka elemek egy hatalmas 's szilárd egészsze alakulandnak. Ezen az uton fogja elfoglalhatni az e m b e r i s é g eszméje köztünk is azon méltó helyet, mellyre ős jogánál fogva igazságos igényei vannak.

Hihető, ez lehetett czélja *S z é c h e n y i* nek, midőn a' casino-egyleteket életre hozta; de ezek — mint látjuk — mindennek inkább, mint ezen főczélnak feleltek meg, mellyre, hitünk szerint, hivatva valának. Mert az aristocratia még mindig tiszteltetni kívánta a' választó falakat, 's épen n e m értett azon nemes r e - s i g n a t i o h o z, mellyet a' maga érdekében felkarolnia kell vala: az a m a l - g a m i s a t i ó t az alsóbb osztálylyal futva kerüle 's lőnek n e m e s i és p o l - g á r i casinók Magyarországhban a' t i z e n k i l e n c z e d i k s z á z a d - b a n. Ha ez így fog maradni: igen természetes, hogy el van zárva a' csatorna, mellyen a' nemzeti művelődés és tökélyesbülés átszivároghatna a' polgári osztályba. — Könyvek által ezt vajmi nehéz volna eszközölni, mert a' mellett, hogy a' polgári osztály olvasással nem igen foglalkozik: meg kell vallanunk, mikép eddigelé litera- turánkhoz sem legnagyobb rokonszenvet tanusít. Példák erre az illy rámáju olvasó- egyletek, mellyekben ritkán van több két vagy három magyar lapnál. — De kü- lönben is ezen osztály inkább szereti a' gyakorlati életet vizsgálni; reá a' napi események sokkal jobban hatnak, mint bármilly mély tartalmu könyv fellengős sza- vai. Őt tettel lehet meggyőzni, tett által magunkévá tenni.

Illy körülmények közt alig lehet tárgy inkább ajánlható a' műveltebb aristo- cratia figyelmébe, mint az irt utoni összeforrás, melly kevés fáradságért olly dús kamatot ígér.

S z e l e s t e y.

BUDAPESTI SÉTÁK.

„Olyan szép volt! 's a' mulandóság mégsem kimélte meg; olyan jó volt! 's a' természet vas törvényei kivételt nem szenvedtek iránta; olyan okos volt! . . . Ah, miért nem élhetett boldogabb ég alatt! hogy körében örömek keltek volna, bőven, mint Gangesz partjain az ibolyák.“ Így énekle néhány év előtt gyönyörű keleti beszélycinek egyikében **Vajda Péter**, irodalmunk egyik legmunká- sabb bajnoka, egyike a' leglelkesebb, jellemdús és sajátosabb magyar íróknak . . . olyan szép volt! olly önálló, erős és nemes a' lélek, melly a' gyászolt elhunytat életben és irodalomban vezérelte, 's a' mulandóság mégsem kimélte meg; — oly- lyan jó volt! a' magasabb reptű szellemek munkás szeretetével csüggő a' szenvedő emberiségen, a' küzdő hazán, 's a' természet vas törvényei kivételt mégsem szenvedtek iránta; — olyan okos volt! olly önálló biztos lélekkel nézte a' világot, szemlélte az életet, olly forró részvéttel lesé el könyeit a' szenvedőknek, kiket bal- vélemény 's előítéletek vettek üldözőbe, 's ihlett kebellet dallá az elérkezendő fel- világosodás irját sebeikre, mint magas szárnyalásu költő; — olyan okos volt! olly különböző 's kiváló azon könnyelmű íróseregből, mellyet világszerte minden előké- szület, minden gondolkozás által megszilárdult életnézet nélkül látunk a' széles pá- lyára feltolakodni; olly hő barátja a' természetnek, 's a' barátságot folytonos vele- társalgás, tudományos önművelés és ismeretszerzés által tanusító, 's mégis el kelle őt vesztenünk! Kűszöbén azon kornak, mellyet egy nagy tudományu psycholog a' férfi gyümölcskorának, az értelmi munkásság leghálásabb korszakának nevez. 40-ik évében halt meg a' mint k ö l t ő 's mint t u d ó s egyiránt jeles férfiú . . . Életének, 's a' mi tanulságosabb, kifejlett nemes jellemének bővebben ismertető megírója bizonyosan fog köztünk találkozni; én, midőn a' nyájas olvasót az Élet- képekben megjelent 's mindenütt köztetszéssel fogadott czikkeire emlékeztetem, csak egygyel szaporitom azon okok számát, mellyeknél fogva olly sokan vagyunk, kik részvét könyével fordulunk a' dicső elhunytak sirja felé, 's ohajtunk áldást emlé- kére, békét hamvaira! . . . Az élet a' néma gyászolástól további munkásságra szó- lítja, sárgeti barátit, ismerőit; de **Vajda Péter** nem vala azon férfiú, kinek